

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, професора Ковальчука Віталія Богдановича на дисертацію Олійника Юрія Вадимовича на тему:

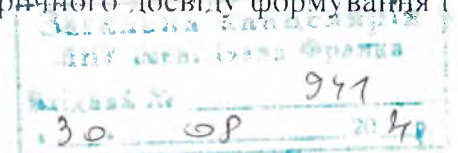
«Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження», поданої на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Львівському національному університеті імені Івана Франка на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення поданих Олійником Ю.В. матеріалів дисертації та анотації, а також ознайомлення з її науковими публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що дисертантом проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз обраної теми, виділено повізну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на високому науковому та методологічному рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Виконана Олійником Ю.В. дисертація на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за обраною темою є своєчасною у сучасних умовах реформування судової системи України та характеризується безумовною актуальністю, має теоретичне та практичне значення, про що дисертант переконливо обґрунтовує у вступній частині свого наукового дослідження.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що його тема має актуальний характер для реформування судової системи та судочинства сучасної України, який полягає насамперед у тому, що на основі аналітичного вивчення і пояснення передумов реформування конкретних судових інститутів, явищ і процесів отримано підставу об'єктивно і всебічно узагальнити та теоретично обґрунтувати історичний досвід розвитку Другої Речі Посполитої, що займає важливе місце у європейській співдружності.

Автор слушно зауважує, що у процесі реформування найважливіших сфер суспільного життя в сучасній Україні, серед іншого, передбачається вивчення і узагальнення як міжнародного, так і національного історичного досвіду формування і

функціонування судової влади. Важливо, як видається, глибше проаналізувати і використати практику реформування судоустрою і судочинства провідних європейських країн. Завдяки історичній ретроспективі можна встановити, що на сучасному етапі розвитку державної політики все більше виокремлюються проблемні питання, пов'язані з забезпечення кожному громадянину права на справедливий судовий розгляд справ незалежним та неупередженим судом. Для виконання цього завдання необхідно невідкладно привести чинне законодавство до міжнародних стандартів, створити незалежну систему судів з новим рівнем відповідальності та підзвітності суддів, забезпечити верховенство права, здійснити кадрове перезавантаження. Ці кроки здатні посприяти відновленню довіри суспільства до судової влади в Україні. Станом на сьогодні суди апеляційної інстанції оновлено лише частково, зокрема, кадрова складова реформи ще далека від свого завершення. Тому історичний правовий досвід країн з налагодженими державно-правовими інститутами може стати корисним для сучасної Української держави, яка в дуже складних політичних і економічних умовах реформує та модернізує власну судову систему відповідно до європейських стандартів.

Водночас, актуалізує обрану дисертаційною темою те, що практична реалізація курсу нашої держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію знаходить розуміння та підтримку сучасної Польської республіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечена на високому науковому рівні. Особливим внеском здобувача можна вважати детальний аналіз архівних справ, які є найбільшою цінністю в цьому історико-правовому дослідженні. Джерельною базою рецензованої дисертації є неопубліковані архівні матеріали та опубліковані документи (закони, інструкції та розпорядження профільних міністерств), які відображають окремі аспекти Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.). Першоджерелами у дисертації є архівні матеріали, частина з яких вперше впроваджується до наукового обігу. Загалом здобувачем опрацьовано 64 архівні справи з п'яти фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові: “Галицьке намісництво, м. Львів” (ф. 146), “Вищий крайовий суд у м. Львові” (ф. 150), “Апеляційний суд у Львові” (ф. 151), ф. 205 (Прокуратура при Апеляційному суді у м. Львові), ф. 371 (Шухевич Степан, адвокат). Переважна частина архівних документів становлять окремі цивільні та кримінальні справи, обвинувальні акти і рішення.

листування, звіти, обіжники, розпорядження та інші справи Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.), що сприяло ґрунтовному розкриттю даної теми.

Дисертаційне дослідження Олійника Ю.В. виконане на високому науковому та методологічному рівні, про що свідчать завдання дослідження, методологія роботи, її наукова новизна та зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

Достовірність положень дисертації, в яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується також обґрунтованими посиланнями на наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених, а також сумлінним використанням широкої джерельної бази (296 найменувань).

У дисертаційному дослідженні Олійника Ю.В. в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації Олійника Ю.В. свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Аналіз рецензованої дисертації дає підстави стверджувати, що, враховуючи хронологічні межі дослідження, автору вдалося шукати раціональну структуру дослідження. Варто зазначити, що це йому вдалося. Структура дисертації Олійника Ю.В. не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставив перед собою здобувач та специфікою дослідження предмета та об'єкта. Дисертація складається із анотації, чотирьох розділів, які містять 12 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Виклад змісту дисертації цілком логічний та послідовний.

Як і належить ґрунтовній і кваліфікованій науковій роботі, дисертація Олійника Ю.В. починається з вступу, в якому обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено на зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами. Авторіві, на наше переконання, вдалося чітко та вичерпно визначити мету, завдання, об'єкт, предмет дисертації. ґрунтовно охарактеризовано методологічну основу дисертації та сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист, вдало визначено наукове й практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію та публікації.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» ґрунтовно проаналізовано стан наукового вивчення проблеми в українській історико-правовій літературі, класифіковано джерельну базу дослідження, детально охарактеризовано методологію дисертації. Дисертант вдало використав

сучасні рекомендації щодо належного висвітлення історіографічних, джерелознавчих і методологічних аспектів проблеми. Позитивною рисою роботи є загалом відмінне знання історіографії проблеми, активне використання наукових здобутків українських вчених, в т. ч. не лише правознавців, а й представників суміжних наук. Здобувач ретельно опрацював опубліковані першоджерела, що характеризують організацію та діяльність Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої, доповнив їх новими матеріалами, виявленими під час власних архівних пошуків (увів до наукового обігу нові документи). Здійснений аналіз історико-правової літератури дозволив автору сформулювати концептуальне бачення проблемних питань щодо ролі та місця Львівського апеляційного суду в державному механізмі Другої Речі Посполитої, а також обґрунтувати висновок, що у попередній і сучасній історико-правовій науці відсутнє комплексне наукове дисертаційне дослідження з даної теми.

Переконливою і багатогою є джерельна база дослідження. Її систематизовано та висвітлено у підрозділі 1.2, у якому дисертант проаналізував джерельну базу дослідження, зокрема щодо організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої. Джерельну базу дисертації репрезентовано, насамперед, архівними документами та матеріалами, які зосереджені в архівних сховищах та бібліотеках України.

Рецензована дисертація Олійника Ю.В. спирається на системну і довершену методологічну основу. Заслуговує на підтримку прагнення автора дисертації використати для дослідження систему загальнонаукових та спеціально-наукових методів наукового пізнання. Система та особливості застосування наукових методів дослідження детально проаналізовано в окремому підрозділі дисертації 1.3, у якому ґрунтовно розкрито авторську методологічну концепцію рецензованої дисертаційної праці. В цілому правильне використання методологічного інструментарію, коректне ставлення до наукових здобутків попередників і опора на першоджерела забезпечили загалом достовірність результатів рецензованого дослідження.

Цікавим і змістовним є другий розділ дисертації, у якому ґрунтовно розкрито історико-правове підґрунтя створення Львівського апеляційного суду. Позитивної оцінки заслуговує характеристика становлення судової системи на польських та українських землях в складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1914 рр.) як основи розвитку судоустрою Другої Речі Посполитої. Особливу увагу привертає висвітлення

впливу австрійської судової системи періоду Першої світової війни (1914–1918 рр.) на формування апеляційного судочинства Другої Речі Посполитої.

Значною науковою новизною вирізняється третій розділ рецензованої дисертації, у якому кваліфіковано показано особливості організації, структури і компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.). До здобутків дисертанта варто віднести ґрунтовний аналіз соціально-політичних та правових передумов утворення Львівського апеляційного суду. Здобувач вдало критично проаналізував порядок формування та компетенція Львівського апеляційного суду. З використанням архівних матеріалів охарактеризовано структуру та керівництво Львівського апеляційного суду.

Цікавим і аргументованим є четвертий розділ дисертації, у якому в порівнянні з існуючою історико-правовою літературою всебічно і об'єктивно проаналізовано судову практику Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.). У дисертації Олійника Ю.В. комплексно проаналізовано порядок розгляду справ у Львівському апеляційному суді. Автор дисертації переконливо визначив особливості розгляду Львівським апеляційним судом цивільних справ, розкрив характерні риси порядку та особливості розгляду кримінальних справ. Значним науковим результатом дослідження Олійника Ю.В. є характеристика правотворчої та контролюючої діяльності Львівського апеляційного суду.

Усі чотири розділи дисертації Олійника Ю.В. відповідно до науково-дослідницьких завдань, розкривають важливі аспекти обраної теми і змістовно їх наповнюють. Усі розділи дисертації органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу.

Дисертаційне дослідження Олійника Ю.В. завершують логічні і продумані висновки, котрі підкреслюють його актуальність і науковий рівень.

Дисертація Олійника Ю.В. виконана з використанням юридичної та історичної термінології, відповідних правових понять, є збалансованою щодо розкриття історичного й правового матеріалу, містить фаховий ґрунтовний аналіз чинних у досліджуваній період нормативно-правових актів, загалом історико-правової дійсності, заповнює прогалини в науці історії держави і права.

Все наведене вище дає можливість зробити висновок, що сформульовані автором у науковій роботі основні положення, узагальнення та висновки, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають високий рівень обґрунтованості.

Достовірність і наукова новизна положень, висновків та рекомендацій.

Визначена в дисертації наукова новизна характеризується високим рівнем достовірності, яка сформована дисертантом ґрунтовно, самостійно і викладена на дисертаційному рівні зі спеціальності 081 «Право». Наукова новизна дисертації Олійника Ю.В. полягає насамперед у тому, що на основі наукового опрацювання й аналітичного осмислення значного обсягу відповідних наукових досліджень та правових джерел, дисертант здійснив ґрунтовне історико-правове дослідження, а відтак сформулював та обґрунтував низку нових для науки історії держави і права положень, узагальнень та висновків, що виносяться на захист. А саме, автор уперше в українській юридичній історіографії з сучасних методологічних позицій здійснено комплексний історико-правовий аналіз місця і ролі Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) в державному механізмі Другої Речі Посполитої; на основі системного аналізу правової природи і тенези Львівського апеляційного суду комплексно розкрито вплив суспільно-політичних чинників на умови його функціонування та з'ясовано, що правові основи організації і діяльності суду значною мірою базувалися на модифікованому австрійському законодавстві (Львівський апеляційний суд фактично став спадкоємцем Вищого крайового суду Львові, що функціонував із середини ХІХ ст. до 1918 р.); показано, що львівський апеляційний округ, який охоплював суди Львівського, Тернопільського та Станіславівського воєводств, вирізнявся з-поміж інших апеляційних округів міжвоєнної Речі Посполитої національною структурою населення, у якій домінували українці, тоді як в судовій системі краю, зокрема в Львівському апеляційному суді переважали поляки; конкретизовано і уточнено, що Львівський апеляційний суд діяв як колегіальний судовий орган (засідав у кількості трьох суддів, рідше одного) й розглядав апеляційні подання на рішення повітових судів у третій та остаточній інстанції, а у випадку оскарження рішень окружних судів – у другій інстанції; як перша інстанція він розглядав особливо важливі політичні питання; розкрито, що у випадках оскарження судового вироку Апеляційний суд у Львові перевіряв рішення суду першої інстанції: залишав у силі, частково задовольняв або скасовував його. Як вища судова інстанція, він мав право передати справу на повторний розгляд у той самий суд, який уже розглядав цю справу, або ж в інший суд тієї ж інстанції в межах львівського апеляційного округу; з'ясовано, що Львівський апеляційний суд здійснював правотворчу діяльність, яка виявлялася у видання підзаконних нормативно-правових

актів (обіжників), покликаних забезпечити виконання нормативних актів законодавчих, виконавчих та вищих судових органів влади: на основі вивчення конкретних цивільних та кримінальних справ конкретизовано і деталізовано, що Львівський апеляційний суд розглядав цивільні справи (більшість із розглянутих справ), кримінальні справи (в межах компетенції), дисциплінарні справи та займався підзаконною правотворчістю – видавав підзаконні нормативно-правові акти.

Заслуговує уваги те, що дисертантом вдало визначено положення щодо удосконалення даної теми: науково-теоретичні положення про умови функціонування судової системи II Речі Посполитої, особливою якою було використання законодавства держав, у складі яких до 1918–1919 рр. перебували польські, українські та білоруські землі: інформацію про правила розгляду апеляційних скарг (справа розглядалася за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції), випадки відхилення апеляційних скарг, форму рішення Апеляційного суду (складалося з чотирьох основних частин: вступної, описової, мотивувальної і резолютивної); наукові знання про мету діяльності Львівського апеляційного суду, його співпрацю із державною прокуратурою, адвокатурою, нотаріатом; про контролюючу діяльність за в'язницями підзвітного судового округу.

Позитивного схвалення заслуговують положення, що набули подальшого розвитку: під впливом політичної кон'юнктури у судовій системі II Речі Посполитої, зокрема в персональній структурі Львівського апеляційного суду, домінували поляки; система загальних судів у міжвоєнній Польщі складалася з повітових, окружних, апеляційних судів та Найвищого суду – касаційного суду у цивільних та кримінальних справах: усіх суддів Львівського апеляційного суду призначав президент держави за поданням міністра юстиції. Щоби посісти посаду судді претенденти повинні були володіти юридичною освітою, відповідними знаннями у галузі права і стажем роботи.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів дослідження в опублікованих працях. Ознайомлення із змістом дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані здобувачем положення, висновки, узагальнення є такими, що характеризуються науковою новизною і у сукупності забезпечують успішне розв'язання конкретного наукового завдання, яке має істотне значення для української науки держави і права. Наукове значення результатів дослідження полягає в тому, що положення і висновки сформульовані у

дисертаційному дослідженні збагачують українську історико-правову науку положеннями щодо організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої, теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження можуть використовуватися у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі та правотворчій роботі.

Основні положення та висновки дисертації викладено у 9 статтях у виданнях, що визнані фаховими з юридичних наук в Україні й одній статті у зарубіжному періодичному науковому виданні, а також у 8 тезах науково-практичних конференцій. Ці наукові праці присвячені різним аспектам проблеми і не дублюють одна одну. Крім того, результати дисертаційного дослідження Олійника Ю.В. успішно апробовані на кафедральних заходах, на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стиль викладу матеріалу науковий, логічний, чіткий та виважений. Дисертація читається легко, викликає зацікавленість проблемою.

Зауваження до змісту дисертації. У цілому, викладене свідчить про такі позитивні риси дисертації Олійника Ю.В. як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Водночас дисертація, як і кожна дійсно вагома творча праця, викликає низку роздумів, відкриває широкий простір для наукової дискусії. В рамках цього відгуку варто зупинитися на деяких конкретних дискусійних положеннях, твердженнях, що потребують додаткової аргументації, зауваженнях і побажаннях до її автора, а саме:

1. Викликає застереження підхід дисертанта до структурних елементів вступу. Хоча серед вимог, які висуваються до вступу дисертацій визначення територіальних і хронологічних меж дослідження не є обов'язковим, в історико-правових дослідженнях склалася практика, коли поряд із їх хронологічними рамками визначаються територіальні. Цього, на жаль, здобувач не зробив, а варто було би, оскільки, визначення юрисдикції Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої у просторі, на нашу думку дало б можливість, окреслити його територіальні межі та вказати, які з сучасних українських земель підпадали під його дію.

2. Деякі застереження стосуються історіографії і джерельної бази дослідження. Одним з дослідницьких завдань, висунутих дисертантом, є з'ясування стану наукового вивчення теми в історико-правовій літературі і характеристика джерельної бази рецензованого дисертаційного дослідження. Підрозділи 1.1.-1.2. присвячені виконанню саме цього завдання. З їхнього змісту вбачається, що автором було проведено аналіз доволі широкої джерельної бази. Проте, із тексту роботи чітко не простежується позиція автора щодо обраних критеріїв, покладених в основу класифікації проаналізованих історико-правових джерел. На наш погляд, робота безсумнівно виграла, якби олійник Ю.В. приділив більше уваги висвітленню наукових підходів щодо критики першоджерел. Крім цього, аналіз викладеного в підрозділі 1.1. матеріалу свідчить про те, що дисертантом використано значну кількість історико-правової літератури, однак основний її масив становлять наукові здобутки польських істориків права. Але, оскільки ці джерела випробували на собі значний вплив польської ідеології, то для повного, всебічного і об'єктивного історико-правового дослідження польського періоду було б доцільно звернутись до проблем права польського періоду, викладених у працях зарубіжних дослідників (наприклад, Норман Дейвіс, Норман Неймарк) та ширше використати публікації української діаспори, таких, наприклад, як К. Лоський, О. Андриєвський тощо.

3. Додаткової аргументації, на наш погляд, потребує десятий висновок автора про те, що «Понци домінування у Східній Галичині українського населення, кількість українців у судах Львівського апеляційного округу була мізерною: якщо у повітових судах українці були представлені, то в окружних, а тим паче в Апеляційному суді у Львові спостерігалося цілковите домінування поляків. Закон від 31 липня 1924 р. про державну мову і мову урядування в судах не виконувався у повному обсязі, а обмеження українців у їх мовних правах набрали систематичного характеру». На жаль це констатація факту. Проте чомусь не дано власної оцінки, коментаря з приводу політики польської держави щодо здійснення судочинства українською мовою тощо.

4. Дискусійним видається десятий висновок автора про те, що «Однією із складових діяльності Апеляційного суду у Львові була його підзаконна правотворчість – видання підзаконних нормативно-правових актів, методологічне роз'яснення окремих норм законодавства та супровідні пояснення під час набуття чинності тих чи інших норм права. Ці роз'яснення суд видавав у формі обіжників.

Крім цього, Апеляційний суд розглядав і вирішував дисциплінарні справи суддів, судових службовців, адвокатів, нотаріусів, тюремних охоронців. До компетенції Дисциплінарного сенату Апеляційного суду належало звільнення судді із займаної посади, вихід судді на пенсію, переведення в інший суд або на іншу роботу». Видається доцільним пояснити, чим це було зумовлено.

5 Автором дисертації опрацьовано архівні джерела. Серед них - Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, які дали змогу на високому науковому рівні висвітлити окремі аспекти організації та діяльності Львівського апеляційного суду в досліджуваній період. Проте, враховуючи, що робота носить комплексний історико-правовий характер, зауважимо, що недостатньо уваги приділено дослідженню фондів державних архівів Івано-Франківської, Тернопільської, Волинської областей, опрацювання яких, на наш погляд, значно підвищило б наукову та практичну цінність рецензованого дослідження.

Висновок про відповідність дисертації нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України. Висловлені зауваження і пропозиції зумовлені складністю дослідження проблеми, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Олійника Ю.В., оскільки вони мають переважно дискусійний характер. Це дозволяє зробити висновок про те, що рецензована дисертація Олійника Ю.В. є цікавою, актуальною, самостійною, завершеною творчою науковою працею. Вона відповідає профілю спеціальності 081 «Право».

На підставі зазначеного вважаю, що дисертація **Олійника Юрія Вадимовича на тему: «Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження»** є завершеною самостійною науковою працею, у якій отримано нові обґрунтовані результати у галузі української історико-правової науки, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання та мають вагомим науковим і практичним значенням для утвердження Української демократичної правової держави.

Дисертація Олійника Ю.В. є самостійно виконаною, завершеною роботою. Порухень академічної доброчесності в ній не виявлено. Дисертацію оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог, її текст викладено літературною мовою, науковим стилем. Дослідження містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, які мають

істотне значення для історико-правової науки, що свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Робота характеризується єдністю змісту. Зміст дисертації відповідає вимогам пп. 10, 11 Постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 року № 167 та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – **Олійник Юрій Вадимович** - заслуговує на присудження йому вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри
теорії та філософії права,
конституційного та
міжнародного права
Інституту права, психології
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»
д.ю.н., професор

В.Б. Ковальчук

Підпис засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доц.

Р.Б. Брилинський